

СИНТЕЗ МОВНОЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОЇ ПІДГОТОВКИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

SYNTHESIS OF LINGUISTIC AND TRANSLATION STUDIES TRAINING IN HIGH SCHOOL

Онучак Л.В.,

orcid.org/0000-0003-2178-4863

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Державного податкового університету

Руженська Т.М.,

orcid.org/0009-0009-2808-9629

старший викладач кафедри іноземних мов

Державного податкового університету

У статті представлено комплексне дослідження питань інтеграції мовної та перекладознавчої підготовки у сучасній системі вищої освіти, враховуючи обставини глобалізації, інтенсивного міжнародного співробітництва та зростаючої важливості міжкультурної комунікації. Актуальність проблематики визначається необхідністю підготовки фахівців нового покоління, які характеризуються не лише високим рівнем іноземної комунікативної компетенції, але й спеціалізованою перекладознавчою компетенцією, аналітичним мисленням, а також уміннями інтерпретувати тексти різних жанрово-стильових особливостей, передусім публіцистичного і політичного дискурсів.

У рамках цього дослідження проведено глибокий аналіз сучасних наукових концептів щодо мовної освіти й професійної підготовки перекладачів. Розкрито ключові аспекти компетентнісного, міждисциплінарного та діяльнісного підходів, які слугують методологічною основою для інтеграції компонентів мовної і перекладознавчої освіти. Окрему увагу приділено специфіці перекладознавчої підготовки майбутніх фахівців, зокрема, розвитку навичок перекладу публіцистичних та політичних текстів, що вирізняються високим рівнем прагматичної спрямованості, ідеологічною насиченістю та наявністю неологічних елементів.

Дослідження містить аналіз прикладів реалізації перекладацьких стратегій у відтворенні суспільно-політичної лексики, термінології та неологізмів, що дозволило актуалізувати конкретні практичні виклики та проблеми. Основними невирішеними аспектами визначено недостатню узгодженість змісту мовної та перекладознавчої підготовки, обмеженість практикоорієнтованих навчальних курсів, а також дефіцит емпіричних досліджень щодо ефективності інтегрованих моделей навчання.

У статті також пропонуються концептуальні принципи синтезу мовної й перекладознавчої підготовки. Ця модель передбачає поступове формування професійної компетентності перекладача через активне залучення автентичних публіцистичних і політичних текстів, впровадження перекладацьких проєктів і виконання аналітичних завдань, спрямованих на розвиток професійних умінь у міждисциплінарному контексті.

Ключові слова: мовна підготовка, перекладознавча підготовка, синтез, публіцистичний дискурс, політичний переклад, професійна компетентність перекладача.

The article presents a comprehensive study of the issues related to the integration of linguistic and translation training within the contemporary higher education system, taking into account the circumstances of globalization, intensive international cooperation, and the growing importance of intercultural communication. The relevance of the topic is determined by the need to prepare a new generation of specialists who are characterized not only by a high level of foreign language communicative competence but also by specialized translation competence, analytical thinking, and the ability to interpret texts of various genre and stylistic features, particularly within journalistic and political discourse.

Within the framework of this study, an in-depth analysis of current scientific concepts regarding language education and professional translator training has been conducted. Key aspects of the competence-based, interdisciplinary, and activity-based approaches, which serve as the methodological foundation for integrating components of linguistic and translation education have been revealed. Particular attention has been paid to the specifics of translation training for future specialists, in particular the development of skills for translating journalistic and political texts, which are distinguished by a high level of pragmatic orientation, ideological saturation, and the presence of neologisms.

The study also contains an analysis of examples of implementing translation strategies in reproducing socio-political vocabulary, terminology, and neologisms, which has allowed the identification of specific practical challenges and issues. The main unresolved aspects have been identified as insufficient alignment between the content of linguistic and translation training, the limited scope of practice-oriented courses, and a deficit of empirical studies regarding the effectiveness of integrated training models.

The article also proposes conceptual principles for the synthesis of linguistic and translation training. This model involves the gradual formation of professional translator competence through the active engagement with authentic journalistic and political texts, the implementation of translation projects, and the completion of analytical tasks aimed at developing professional skills within an interdisciplinary context.

Key words: linguistic training, translation studies training, synthesis, journalistic discourse, political translation, translator professional competence.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта орієнтована на компетентнісний підхід, у межах якого основним результатом навчання виступає не лише накопичення знань, але й сформована здатність випускника ефективно виконувати професійні функції у реальних ситуаціях. У контексті підготовки фахівців з перекладу це зумовлює необхідність цілісної інтеграції лінгвістичних та перекладознавчих компонентів у систему професійної освіти. Актуальність цієї проблематики обумовлена зростанням значущості публіцистичного та політичного дискурсу в міжнародній комунікації, що потребує від перекладача ґрунтовного володіння мовними аспектами, прагматикою та розуміння ідеологічних чинників [1, с. 41–44; 4, с. 27–31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях проблеми мовної підготовки у закладах вищої освіти висвітлюються через аспекти комунікативної, дискурсивної та міжкультурної компетентностей. Зокрема, Ф. Бацевич акцентує увагу на важливості розвитку у здобувачів вищої освіти умінь аналізувати мовні одиниці з урахуванням специфіки комунікативної ситуації та прагматичного змісту висловлювань [1, с. 96–101]. А. Загнітко акцентує увагу на важливості дискурсологічного підходу для кращого розуміння того, як мова функціонує в суспільно-політичній сфері [2, с. 118–124].

У сфері перекладознавства сучасні дослідження концентруються на таких аспектах, як якість перекладу, перекладацька компетенція й роль перекладача в суспільстві. Дж. Мандей визначає переклад як діяльність, що залежить від соціальних чинників і включає інтерпретацію тексту в розширеному культурному контексті [4, с. 45–50]. М. Бейкер проводить ґрунтовний аналіз перекладу в контексті конфлікту та ідеології, акцентуючи увагу на його значущості для дослідження політичного дискурсу [3, с. 73–79]. У той же час більшість досліджень не надають повноцінної моделі, яка інтегрувала б мовну підготовку з перекладознавчим компонентом.

Постановка завдання. Незважаючи на інтенсивний розвиток лінгвістичних і перекладознавчих досліджень, питання гармонізації змісту мовознавчих дисциплін із практикою перекладу, особливо в контексті публіцистичних і політичних текстів, залишаються недостатньо опрацьованими. Додатково, нерозв'язаною залишається проблема поетапного формування переклада-

цької компетентності, що базується на інтегрованому підході до освітнього процесу, а також визначення критеріїв для оцінки ефективності та результативності такої підготовки.

Основна мета статті полягає у всебічному теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі інтеграції мовної підготовки і перекладознавчих дисциплін у вищій освіті, з особливим акцентом на переклад публіцистичного та політичного дискурсу. Для її досягнення заплановано виконання таких завдань: дослідити сучасні наукові підходи до підготовки майбутніх перекладачів; визначити значення мовної підготовки у розвитку перекладацької компетентності; довести необхідність поєднання мовних і перекладознавчих дисциплін; продемонструвати перекладознавчий підхід.

Виклад основного матеріалу. Синтез мовної та перекладознавчої підготовки у закладах вищої освіти базується на сучасних підходах до професійної підготовки, таких як компетентнісний, міждисциплінарний і діяльнісний. Ця інтеграція сприяє не лише систематизації навчального матеріалу, але й побудові чіткої та логічної послідовності для формування професійних навичок, необхідних майбутньому перекладачеві в умовах реальної комунікації.

Компетентнісний підхід спрямовує освітній процес на розвиток цілісної перекладацької компетентності, що охоплює мовний, дискурсивний, прагматичний, соціокультурний і стратегічний аспекти. Це передбачає, що здобувач вищої освіти повинен опанувати не тільки лексико-граматичні структури, але й навчитися аналізувати текст у широкому контексті. Зокрема, розуміти наміри автора, враховувати характеристики цільової аудиторії, умови спілкування, приховані значення та можливі варіанти перекладацької інтерпретації. Крім того, важливо вміти передбачати реакцію читача і відповідно обирати перекладацькі стратегії, зберігаючи рівновагу між точністю та зрозумілістю повідомлення.

Міждисциплінарний підхід сприяє інтеграції та взаємозв'язку лінгвістичних дисциплін, таких як іноземна мова (за професійним спрямуванням), теорія мови, стилістика, прагматика й соціолінгвістика, із курсами, що стосуються перекладознавства. Такий підхід перетворює освітній процес на комплексну й взаємопов'язану систему, де знання з різних наукових галузей доповнюють одне одного, формуючи цілісну освітню картину. Результатом є усунення фрагментарності

змісту освіти та сприяння розвитку інтегрованого погляду на перекладацьку діяльність, яка розглядається як багатогранний когнітивно-комунікативний процес, що включає аналіз тексту, ухвалення рішень, використання довідкових матеріалів і оцінювання отриманого результату, що створює основу для висококваліфікованого виконання професійних завдань [4, с. 61–65].

Діяльнісний підхід зосереджується на практичній складовій навчання, де здобувачі вищої освіти не обмежуються засвоєнням теоретичних знань, а активно застосовують їх у створенні реальних перекладацьких ситуацій. У процесі навчання вони працюють з автентичними текстами, виконують різноманітні види перекладу, аналізують поширені помилки та обговорюють потенційні варіанти перекладацьких рішень. Такі завдання сприяють формуванню самостійності, розвитку критичного мислення та навичок рефлексії щодо власної професійної діяльності, що стає ключовим елементом у становленні сучасного перекладача.

Мовна підготовка майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти має виходити за межі традиційного засвоєння лексико-граматичних правил і зосереджуватись на формуванні навичок аналізу тексту як дискурсивного феномену. Це вимагає навчати здобувачів вищої освіти сприймати текст не лише як ізольовану послідовність речень, але як багатовимірну комунікативну структуру, яка функціонує в конкретному соціальному, культурному й ідеологічному контексті. Особливо це актуально для роботи з публіцистичними й політичними текстами, що відзначаються високою прагматичною спрямованістю та ідеологічною забарвленістю [2, с. 203–209]. У подібних текстах спосіб вираження змісту часто має не менше значення, ніж сам зміст, оскільки мовні засоби свідомо добираються для створення певного світоглядного уявлення та впливу на ставлення аудиторії.

Здобувач вищої освіти повинен володіти навичками ідентифікації мовних засобів впливу, маніпулятивних стратегій, оцінної лексики, алюзій та риторичних прийомів, зіставляючи їх із комунікативними цілями автора та передбачаючи можливий вплив на аудиторію. Опанування таких здібностей сприяє розвитку критичного мислення, допомагає уникнути буквального перекладу і забезпечує більш усвідомлений вибір відповідних перекладацьких стратегій. Аналітичні навички є ключовою умовою якісного перекладу, адже вони дозволяють не лише відтворити зміст, а й зберегти авторські інтенції, рівень експре-

сивності, тональність та прагматичний характер висловлювання.

Аналіз модальних конструкцій у політичних промовах є показовим, адже він дозволяє майбутньому перекладачеві точніше визначати ступінь категоричності, упевненості чи сумніву мовця, що сприяє корекції перекладацьких рішень. Важливим також стає відстеження семантичних зсувів, евфемізмів та метафоричних моделей, які нерідко застосовуються для пом'якшення або підсилення впливу. У результаті мовна підготовка набуває комплексного характеру, формуючи здатність інтерпретувати текст на змістовому, прагматичному й ідеологічному рівнях. Це суттєво впливає на якість перекладу і підвищує професійну готовність фахівця.

Переклад публіцистичних і політичних текстів відіграє важливу роль у професійній підготовці перекладачів, оскільки такі матеріали об'єднують інформаційну, переконливу та інтерпретаційну складові. Ці тексти не лише передають факти про події, але й впливають на суспільні настрої, формують уявлення про «своє» та «чуже», а також визначають рамки сприйняття реальності. Через мову в них створюються оцінки, вибудовуються ієрархії та пріоритети, а в окремих випадках – обґрунтовуються певні політичні рішення.

Саме тому майбутній перекладач мусить розуміти всю відповідальність, яку несе переклад у таких чутливих сферах, як медіа та політика. Тут будь-яке незначне зміщення акцентів може докорінно вплинути на сприйняття подій чи позицій учасників комунікації. Перекладач виконує роль своєрідного медіатора між культурами та аудиторіями, адже від його рішень залежить, чи буде забезпечено баланс між точністю передачі змісту й прагматичним ефектом тексту. Усвідомлення цієї ролі вимагає здатності критично аналізувати джерело, враховувати жанрову специфіку, розпізнавати маніпулятивні стратегії, алюзії та культурні маркери, які формують тональність повідомлення.

У цьому контексті переклад публіцистичного та політичного дискурсу виступає не просто як механічне відтворення мовних конструкцій, а як складний процес інтерпретації, що інтегрує мовні знання, аналітичні здібності та підвищену етичну відповідальність перекладача.

Тексти такого типу характеризуються вживанням термінологічної лексики, неологізмів, метафоричних конструкцій і культурно специфічних одиниць [5, с. 88–94]. Подібні особливості значно ускладнюють процес перекладу, оскільки кожен термін або неологізм не лише відображає певний

денотативний зміст, але й є інтегрованим у дискурсивну традицію, у межах якої він функціонує. Неправильний підбір еквівалента може призвести до перекирчування сенсів, зміни стилістичної тональності тексту або виникнення небажаних ідеологічних наслідків.

Наприклад, неологізм «*hybrid warfare*» у сучасному англomовному політичному дискурсі утвердився в українській мові як «*гібридна війна*», ставши загальноприйнятим у професійній лексикі та публіцистичних текстах. У той же час переклад виразу «*weaponization of energy*» вимагає глибшого аналізу контексту і може передаватися як *використання енергетичних ресурсів*, як *засобу впливу* або ж *енергетична зброя* – залежно від жанру, комунікативної мети та очікувань аудиторії [3, с. 141–145]. У наукових працях частіше використовується перший варіант через його нейтральність, тоді як у публіцистиці нерідко переважає другий завдяки виразнішому емоційному забарвленню.

Переклад вислову «*spin doctor*» є показовим прикладом адаптації виразів, які дослівно не сприймаються належним чином. В українському контексті його зазвичай передають як «*політичний технолог*» або «*експерт із media-стратегії*». Такий підхід дозволяє зберегти зміст і уникнути небажаних конотацій. Ще одним прикладом є вираз «*collateral damage*». У публіцистиці його часто перекладають як «*супутні втрати*», що певною мірою пом'якшує трагічність події. При цьому перекладач має враховувати евфемістичний характер такого формулювання і ретельно оцінювати доцільність подібного пом'якшення, беручи до уваги жанр тексту та редакційну політику. У деяких випадках точніше формулювання, як-от «*жертви серед цивільного населення*», може бути більш доречним залежно від етичних чи інформаційних стандартів.

Одним із ключових завдань у перекладацькій діяльності є аналіз і адаптація метафоричних моделей. Політичні процеси часто описуються через використання метафор гри (наприклад, політична гра, діяти за правилами), медицини (політична криза як хвороба) або стихійних лих (хвиля протестів). Кожна з цих метафор формує специфічну рамку інтерпретації: політика постає як змагання, як «хворобливий» стан, що вимагає лікування, або як некерований природний процес. Перекладач має прийняти рішення щодо доцільності збереження оригінальної метафори або необхідності її функціональної заміни з метою дотримання мовних норм, усталених у цільовій культурі, і уникнення небажаних конотацій.

Ухвалення таких рішень вимагає не лише високого рівня володіння мовою, але й глибокого розуміння культурних і соціальних традицій, медійних тенденцій і комунікативних потреб аудиторії.

Опрацювання подібних прикладів у межах інтегрованого навчання об'єднує мовний аналіз із перекладознавчою інтерпретацією, сприяючи формуванню в здобувачів вищої освіти навичок прийняття обґрунтованих перекладацьких рішень. Це перетворює освітній процес із практики окремих мовних структур на багатогранну діяльність, яка включає розуміння комунікативних намірів автора, аналіз контексту, прагматичних настанов і потенційної реакції аудиторії.

Постійна практика роботи з автентичними матеріалами, аналіз різних варіантів перекладу, а також обговорення прагматичних ефектів і потенційних втрат значення не лише сприяють вдосконаленню технічних навичок, але й формують професійну рефлексію та відповідальне ставлення до перекладацької діяльності. У процесі навчання здобувачі вищої освіти розвивають здатність аналізувати, як вибір кожного слова або граматичної структури може впливати на інтерпретацію тексту, змінювати оцінний компонент повідомлення, посилювати або послаблювати його вплив на читача.

Таким чином, переклад публіцистичного та політичного дискурсу постає не лише як освітнє завдання, але й як ефективний інструмент для розвитку критичного мислення, формування етичної позиції майбутнього фахівця, а також розуміння перекладача як посередника між різними культурами та соціальними групами.

Формування компетенцій у галузі перекладацької інтерпретації дискурсу вимагає регулярної роботи зі справжніми текстовими матеріалами різних жанрів, зокрема новинними повідомленнями, редакційними статтями, інтерв'ю, аналітичними оглядами та політичними промовами. Особливо важливо, щоб ці матеріали відображали широкий спектр комунікативних ситуацій, різноманітні моделі аргументації та стилістичні стратегії. Саме таке жанрове та стилістичне розмаїття сприяє глибшому усвідомленню багатовимірності дискурсу й формує здатність гнучко реагувати на перекладацькі виклики.

Плавний перехід від вправ, спрямованих на розпізнавання мовних засобів, до завдань із порівняльного аналізу перекладів та власних перекладацьких спроб сприяє формуванню критичного мислення й навичок оцінювання перекладу не тільки в категоріях «правильно — неправильно», але й з урахуванням його відповідності комуні-

кативній меті. На початковому етапі студенти, наприклад, виявляють у текстах маркери модальності, засоби оцінки, метафоричні образи та маніпулятивні конструкції. Пізніше вони порівнюють різні варіанти перекладів, аналізують результати семантичних змін і прагматичних втрат, а згодом переходять до самостійного перекладу з подальшим редагуванням.

Не менш суттєвим є використання рефлексивних завдань, де здобувачі вищої освіти аналізують свої перекладацькі рішення, обґрунтовуючи причини їхнього вибору, розглядають можливі альтернативи та визначають прагматичні ефекти, яких прагнули досягти. Такі методи навчання сприяють формуванню усвідомлення власної перекладацької стратегії, розвивають навички аргументації під час прийняття рішень і готовності нести відповідальність за одержаний результат. Додатковою цінністю є організація колективного розгляду перекладених текстів, у рамках якого зіставляються різноманітні підходи, а прийняті рішення аналізуються з урахуванням потреб аудиторії, специфіки жанру та етичних принципів.

У результаті перспективний перекладач поступово засвоює вміння сприймати текст не лише як сукупність окремих речень, а як цілісний комунікативний простір, який потребує ретельно обґрунтованої стратегії перекладу. У процесі навчання він опановує здатність передбачати реакцію цільової аудиторії, враховувати культурні особливості, уникати буквального перенесення мовних конструкцій та досягати максимальної відповідності перекладу оригінальному

змісту. Саме така послідовна й цілеспрямована діяльність сприяє формуванню зрілої перекладацької компетентності та забезпечує готовність до професійної роботи в складних комунікативних середовищах.

Висновки. Синтез мовної та перекладознавчої підготовки слугує ефективним інструментом для підвищення якості навчання майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти. Поєднання теоретичних знань із практичною роботою над автентичними текстами створює основу для розвитку гнучкої та багатовимірної перекладацької компетентності, яка охоплює мовні, дискурсивні, соціокультурні та прагматичні складові професійної діяльності. Завдяки такому підходу переклад перестає сприйматися лише як технічний процес передачі змісту, перетворюючись на свідому інтерпретацію та створення значення в конкретному комунікативному контексті.

Інтегрований підхід забезпечує цілісний розвиток перекладацьких умінь і навичок, сприяє формуванню критичного мислення, здатності рефлексувати та відповідально ставитися до результатів роботи. Це особливо важливо в підготовці фахівців, які повинні професійно працювати з публіцистичним і політичним дискурсом. У таких текстах перекладачеві необхідно враховувати прагматичні настанови, можливі маніпулятивні стратегії, культурні відтінки змісту та очікування аудиторії. Завдяки цьому майбутні перекладачі навчаються приймати обґрунтовані рішення в перекладі та передбачати їхній вплив на комунікацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. С. Комунікативна лінгвістика: сучасний стан і перспективи. Львів: ПАІС, 2019. 376 с.
2. Загнітко А. П. Дискурсологія: теорія і практика. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 412 с.
3. Baker M. Translation and Conflict: A Narrative Account. London: Routledge, 2020. 214 p.
4. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. 5th ed. London: Routledge, 2022. 360 p.
5. Schäffner C. Political Translation in the 21st Century. London: Routledge, 2023. 256 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025